

*Budućnost nije ukalupljena u jedan neizbežan tok.
Naprotiv, možemo izazvati šesto masovno izumiranje u
istoriji Zemlje ili stvoriti uspešnu, zadugo održivu civilizaciju.
Od ovog trenutka moguće je i jedno i drugo.*

Kim Stenli Robinson

Jednog petka sredinom marta 2019. godine izlili su se iz škola poput potočića, žuboreći od uzbuđenja i prkosa zbog nedovoljenog izostajanja sa nastave. Potočići su se slili na avenije i bulevare, gde su se pomešali s drugim tokovima dece i tinejdžera koji su skandirali i čavrljali, obučeni u helanke s dezinom leoparda, uštirkane uniforme i razne druge kombinacije.

Potoci su ubrzo postali bujne reke: u Milanu 100 000, u Parizu 40 000, u Montrealu 150 000.

Parole na kartonu isplivale su iznad talasa čovečnosti: **NE POSTOJI PLANETA B! NE SPALJUJTE NAŠU BUDUĆNOST. OVA KUĆA GORI!**

Neke parole su bile složenije. U Njujorku je jedna devojčica nosila raskošnu sliku pažljivo nacrtanih bumbara, cvetova i divljih zveri. Izdaleka je slika izgledala kao školski zadatak koji prikazuje raznolikost živog sveta; izbliza je to bio lament nad šestim masovnim izumiranjem: **ZBOG KLIMATSKIH PROMENA NESTALO JE 45% INSEKATA. U PROTEKLIH 50 GODINA NESTALO JE 60% ŽIVOTINJA.** U sredini plakata devojčica je nacrtala peščani sat iz kojeg brzo otiče pesak.

Za mlade učesnike u globalnom Školskom štrajku za klimu, prvom koji je ikad organizovan, učenje je postalo radikalizujući čin. Na početku školovanja, oni su iz čitanki, udžbenika i visokobudžetnih dokumentarnih filmova saznali za postojanje drevnih glečera, blistavih koralnih grebena i egzotičnih sisara koji čine samo neka od mnogih čudesa na našoj

planeti. A onda su im, gotovo istovremeno – nastavnici, starija braća i sestre ili nastavnici onih istih filmova – otkrili da je veliki deo tih čuda već nestao i da će mnoga preostala biti istrebljena pre nego što današnja deca napune trideset godina.

Ali nije samo saznanje o klimatskim promenama naglalo mlade ljude da masovno izađu iz učionica. Za mnoge su te promene bile pitanje života. Ispred skupštinske zgrade u Kejptaunu u Južnoj Africi stotine mladih štrajkača skandiranjem su poručivale izabranim liderima da prestanu da odobravaju nove projekte za eksploataciju fosilnog goriva. Samo godinu dana ranije ovaj grad od četiri miliona stanovnika našao se u kandžama tako strašne suše da se tri četvrtine stanovnika suočilo s verovatnoćom da okrene slavinu i da iz nje ne pocuri apsolutno ništa. KEJPTAUN SE PRIBLIŽAVA »NULTOM DANU« SUŠE bio je tipičan naslov u novinama. Za južnoafričku decu klimatske promene nisu nešto o čemu čitaju u knjigama ili od čega izdaleka strahuju. One su prisutne i traže brzo rešenje kao i sama žeđ.

Isto važi i za protest protiv klimatskih promena u pacifičkoj ostrvskoj državi Vanuatu, čiji stanovnici žive u strahu od dalje erozije obale. Susedna Solomonska Ostrva su zbog rasta nivoa vode već izgubila pet malih ostrva, a još šest je u ozbiljnoj opasnosti da zauvek nestane.

»Dižite glas, ne nivo mora!« skandirali su đaci.

U Njujorku je desetak hiljada dece iz raznih škola izašlo na Kolumbov trg i odmarširalo do Trampove kule uzvikujući: »Novac neće biti važan kad budemo mrtvi!« Stariji tinejdžeri u gomili živo su se sećali uragana Sendi koji je 2012. godine pogodio njihov grad na obali. »Moja kuća je bila poplavljena i bila sam strašno zbunjena«, sećala se Sandra Rodžers. »Nesreća me je zaista naterala da saznam nešto više o tome jer se o takvim stvarima ne uči u školi.«

Pripadnici ogromne portorikanske zajednice u Njujorku takođe su u velikom broju izašli napolje tog dana, neuobičajeno toplog za dato godišnje doba. Neka deca su došla uvijena u zastavu svog ostrva, u znak podsećanja na rođake i prijatelje koji su još patili od posledica uragana Marija; ta nepogoda iz 2017. ostavila je veliki komad zemlje bez struje

i vode tokom većeg dela godine i time izazvala slom lokalne infrastrukture koji je odneo oko tri hiljade života.

Veliko nezadovoljstvo ispoljeno je i u San Francisku, gde je više od hiljadu đaka štrajkača ispričalo svoje priče o življenju s hroničnom astmom kao posledicom zagađenja od fabrika u njihovom susedstvu – i gde se, samo nekoliko meseci pre protesta, još više razbolelo kad je dim izazvan vatrenom stihijom zagušio Zalivsku oblast. Slična svedočenja čula su se i na protestima širom Pacifičkog severozapada, gde je dim koji su proizveli dotad neviđeni požari zaklanjao sunce tokom dva uzastopna leta. S druge strane severne granice, u Vankuveru, mladi su nedavno uspeli da nateraju gradsku vlast da proglasi »vanrednu klimatsku situaciju«.

Više od jedanaest hiljada kilometara daleko, u Delhiju, učenici su se, vičući kroz zaštitne maske, pobunili protiv stalnog zagađenja vazduha (često najgoreg u svetu): »Prodali ste našu budućnost za profit!« Neki su u intervjuima pominjali i razorne poplave u Kerali, u kojima je 2018. godine poginulo preko četiri stotine ljudi.

Australijski ministar za prirodne resurse, očigledno ošamućen od sagorevanja uglja, izjavio je: »Jedino što ćete naučiti iz odlaska na protest jeste kako da stanete u red za socijalnu pomoć.« Ipak, oko 150 000 nimalo obeshrabrenih mladi ljudi slilo se na trgove Sidneja, Melburna, Brizbejna, Adelejda i drugih gradova.

Ova generacija Australijanaca shvatila je da jednostavno ne može da se pravi da je sve normalno. Ne kad je početkom 2019. godine temperatura u Port Ogasti, gradu na jugu Australije, prešla 49,5°C. Ne kad se Veliki koralni greben, najveća prirodna građevina sačinjena od živih organizama, pretvorio u masovnu grobnicu koja truli pod vodom. Ne kad su u nedeljama neposredno pre štrajka videli kako se u državi Viktoriji vatra iz šikara sjedinjuje u ogromnu buktinju koja prisiljava hiljade ljudi da pobegnu iz svojih kuća i kako na Tasmaniji pobesneli požari uništavaju stare džungle koje čine jedinstven ekosistem na svetu. Ne kad se u januaru 2019. godine, zbog kombinacije udara ekstremno visokih temperatura i lošeg upravljanja vodenim resursima, zemlja suočila s apokalipti-

čnim slikama zagušene reke Darling kojom je plutalo milion leševa riba.

»Strahovito ste nas izneverili«, rekla je petnaestogodišnja organizatorica štrajka Nosrat Fareha obraćajući se celokupnoj političkoj klasi. »Mi zaslužujemo bolje. Mi mladi ne možemo čak ni da glasamo, a moraćemo da živimo s posledicama vaše neaktivnosti.«

U Mozambiku nije bilo dačkog štrajka; tog 15. marta, dana globalnih protesta, njihova zemlja se pripremala za udar ciklona Idai, jednog od najjačih u istoriji Afrike, koji je naterao ljude da zbog podizanja nivoa mora traže utočište na vrhovima drveća i na kraju ubio više od hiljadu ljudi. A zatim, samo šest nedelja kasnije, dok su ruševine još uklanjane, Mozambik je pogodio uragan Kenet, čija je jačina opet oborila rekord.

Gde god da žive, pripadnici ove generacije imaju nešto zajedničko: oni su prvi za koje klimatski poremećaji planetarnog obima nisu buduća pretnja nego životna stvarnost. I to ne samo u nekolicini baksuznih žarišta nego na svim kontinentima; pored toga, sve se odvija mnogo brže nego što je većina naučnih modela predvidela.

Okeani se zagrevaju 40% brže nego što su Ujedinjene nacije predvidele pre samo pet godina. A obuhvatno istraživanje o stanju na Arktiku, sprovedeno pod rukovodstvom poznatog glaciologa Džejsona Boksa i objavljeno u aprilu 2019. godine u časopisu *Environmental Research Letters*, utvrdilo je da se led, u različitim oblicima, topi tako brzo da se »arktički biofizički sistem sve više udaljava od stanja u kojem je bio u 20. veku i prelazi u stanje bez presedana, s posledicama ne samo za Arktik nego i izvan njega«. U maju 2019. godine Međuvladina naučno-politička platforma o biodiverzitetu i ekosistemskim uslugama, koja je telo Ujedinjenih nacija, objavila je izveštaj o zabrinjavajućem nestajanju divljih životinja i biljaka širom sveta i upozorila da je milion vrsta u opasnosti da izumre. »Zdravlje ekosistema od kojih mi i sve druge vrste zavisimo pogoršava se brže nego ikad«, rekao je predsednik Platforme Robert Votson. »Mi nagrizamo samu osnovu ekonomije, održanja života, bezbednosti hrane, zdravlja i kvaliteta života širom sveta. Izgubili smo vreme. Moramo odmah da delamo.«

I pored toga što još od obdaništa vežbaju kako da se ponašaju u slučaju da neko s oružjem upadne u školu, mnoga deca u Americi suočavaju se s odlaganjem početka školske godine zbog dima izazvanog vatrenom stihijom ili uče kako da unapred pripreme torbu za evakuaciju u slučaju uragana. Ogroman broj dece bio je prisiljen da zauvek napusti svoje domove jer je njihovim roditeljima dugotrajna suša uništila sredstva za život u Gvatemali, a u Siriji doprinela izbijanju građanskog rata.

Pre više od tri decenije vlade i naučnici počeli su da se sastaju kako bi razgovarali o potrebi da se smanji efekat staklene bašte i tako izbegnu veliki klimatski poremećaji. Od tada smo čuli bezbrojne pozive na akciju, posebno u interesu »dece«, »unučadi« i »budućih generacija«. Govoreno nam je da im dugujemo brzo reagovanje i prihvatanje promena. Upozoravani smo da ne ispunjavamo svoju najsvetiju dužnost da ih zaštitimo. Predviđano je da će nam oni strogo suditi ako ništa ne uradimo u njihovo ime.

Ipak, pokazalo se da nijedna od ovih emocijama nabi-jenih molbi nije bila ubedljiva, bar ne za političare i njihove korporativne jemce koji su mogli da preduzmu smele akcije za zaustavljanje klimatskih promena kakve danas doživljavamo. Umesto toga, od 1988. godine, kad su sastanci vlada počeli, globalna emisija ugljen-dioksida porasla je za više od 40% i nastavlja da raste. Otkad smo počeli da koristimo ugalj u industrijskim razmerama, planeta se zagrejala za otprilike 1°C, i pre nego što se ovaj vek završi prosečne temperature će verovatno dostići četiri puta veću vrednost; u vreme kad je prethodni put u atmosferi bilo toliko ugljen-dioksida ljudi nisu ni postojali.

A šta se dešava s decom, unučićima i budućim generacijama koji su tako olako pominjani? Oni više nisu samo retoričko sredstvo. Sada govore (i viču i bore se) za sebe. I podržavaju jedni druge kao deo nastajućeg međunarodnog dečjeg pokreta i globalne mreže postanja koja uključuje sve one predivne životinje i prirodna čuda, sve ono što su tako lako zavoleli, a onda otkrili da im izmiče.

I naravno, kao što je i predskazano, deca su spremna da donesu moralnu presudu ljudima i institucijama koji su do-

bro znali da im u nasleđe ostavljaju opasan, opustošen svet, a ipak su odlučili da ne urade ništa kako bi to sprečili.

Deca imaju svoje mišljenje o Donaldu Trampu u Americi, Žairu Bolsonaro u Brazilu, Skotu Morisonu u Australiji i drugim liderima koji spaljuju planetu s prkosnom slašću i pritom poriču naučna saznanja koja su toliko osnovna da ih i osmogodišnjaci lako razumeju. Deca oštro, ako ne i oštrije osuđuju i lidere koji drže vatrene i dirljive govore o neophodnosti poštovanja Pariskog sporazuma o klimatskim promenama i kažu da »planeta mora opet da postane veličanstvena« (Emanuel Makron – Francuska, Džastin Trudo – Kanada, i mnogi drugi), a onda velikodušno obasipaju subvencijama, donacijama i dozvolama gigante koji eksploatišu fosilna goriva i poljoprivredno zemljište i izazivaju ekološku propast.

Mladi ljudi širom sveta ogoljuju suštinu klimatske krize kad govore o žudnji za budućnošću za koju su verovali da im pripada, a zapravo sa svakim danom nestaje zato što odrasli ne reaguju na stvarnost i njenu poruku da su potrebne vanredne mere.

U tome je moć klimatskog pokreta mladih. Za razliku od mnogih odraslih autoriteta, oni još nisu naučili da birokratskim i preterano zamršenim jezikom prikrivaju nemerljive rizike našeg trenutka. Oni shvataju da se bore za osnovno pravo da žive punim životom – životom u kojem, kako se izrazila trinaestogodišnja štrajkačica Aleksandrija Viljasenior, »ne beže od katastrofa«.

Po procenama organizatora, tog dana u martu 2019. godine održano je skoro 2.100 štrajkova mladih u 125 zemalja, sa milion i šesto hiljada učesnika. To je veliki uspeh za pokret koji je samo osam meseci ranije započela jedna petnaestogodišnja devojčica iz Stokholma u Švedskoj.

Gretina »velika sila«

Ta devojčica je Greta Tunberg, a njena priča sadrži važne lekcije o tome šta će sve biti potrebno da bi se obezbedila mogućnost podnošljive budućnosti – ne samo za apstraktne »buduće generacije« nego i za milijarde ljudi koji danas žive.

Kao i mnogi njeni vršnjaci, Greta je prva saznanja o klimatskim promenama počela da stiće kad je imala otprilike osam godina. Čitala je knjige i gledala dokumentarne filmove o propadanju živih vrsta i topljenju glečera. Postala je opsednuta time. Saznala je da sagorevanje fosilnih goriva i ishrana zasnovana na mesu najviše doprinose planetarnim poremećajima. Otkrila je da naše delovanje zaostaje za reakcijama planete, što znači da je dalje otopljanje već postalo neminovno ma šta uradili.

Odrastala je, proširivala svoje znanje i sve veću pažnju poklanjala naučnim predviđanjima da je Zemlja, ako ništa ne preduzmemo, na putu da se drastično promeni do 2040, 2060. i 2080. godine. Razmišljala je o tome šta će te promene značiti za njen vlastiti život: o velikim potresima koje će morati da trpi, smrti koja će je možda okruživati, drugim oblicima života koji će zauvek nestati, strahotama i oskudici koje čekaju njenu sopstvenu decu ako odluči da postane majka.

Od naučnika koji se bave klimom Greta je saznala da najgori scenario nije neizbežan: ako sada preduzmemo korenite akcije i u bogatim zemljama kao što je Švedska smanjimo emisije štetnih materija za 15%, ozbiljno će se povećati šanse za bezbednu budućnost njene generacije i onih koje slede. Još možemo da spasemo neke glečere. Još možemo da zaštitimo mnoge ostrvske države. Još možemo da izbegnemo masovno propadanje useva koje bi milione, a možda i milijarde ljudi nateralo da napuste svoje domove.

Ako je sve to tačno, razmišljala je, »ne bi trebalo da govorimo ni o čemu drugom«. »Ako su fosilna goriva tako loša da predstavljaju pretnju samom našem postojanju, zašto se i dalje ponašamo kao dosad? Zašto nema ograničenja? Zašto se ta goriva ne proglase nezakonitim?«

To nema nikakvog smisla. Vlade, naročito u zemljama s viškom resursa, trebalo bi da budu na čelu nadzora koji će obezbediti brzu tranziciju u roku od jedne decenije kako bi, kad Greta napuni dvadeset pet godina, obrasci potrošnje i fizička infrastruktura bili temeljno transformisani.

A ipak, vlada u njenoj zemlji, koja je samu sebe proglasila za klimatskog lidera, vuče poteze mnogo sporije nego što

te zaista globalne emisije štetnih materija rastu. Pravo ludilo: iako je svet u plamenu, ljudi se, gde god Greta pogleda, bave tračevima o slavnim ličnostima, slikaju sebe kako ih imitiraju, kupuju nove automobile i novu odeću koji im nisu potrebni – kao da imaju sve vreme ovoga sveta da ugase plamen.

Kad je napunila jedanaest godina, Greta je pala u duboku depresiju. Tome su doprineli mnogi činioci, između ostalog i to što se razlikovala od drugih učenika u školskom sistemu u kojem se očekuje da sva deca budu skoro ista. (»Ja sam bila nevidljiva devojčica u zadnjoj klupi.«) Pored toga, osećala je veliku tugu i nemoć zbog brzog pogoršavanja stanja na planeti – i neobjašnjive činjenice da ljudi na vlasti gotovo ništa ne preduzimaju u vezi s tim.

Greta je prestala da govori i jede. Teško se razbolela. Na kraju je ustanovljeno da pati od selektivnog mutizma, opsesivno-kompulzivnog poremećaja i oblika autizma zvanog Aspergerov sindrom. Ovom dijagnozom se može objasniti zašto je sve što je saznavala o klimatskim promenama doživljavala daleko teže i ličnije nego mnogi njeni vršnjaci.

Ljudi koji pate od autizma skloni su da krajnje bukvalno shvataju stvari i otuda se često dešava da ih u suočavanju s teškoćama ometa kognitivna disonanca, praznine između onog što znamo zahvaljujući razumu i onoga što radimo, a te praznine su svuda prisutne u modernom životu. Pored toga, mnoge osobe s poremećajima iz spektra autizma nisu sklone da podražavaju društveno ponašanje ljudi oko sebe – često ga i ne primećuju – nego nastoje da nađu svoj jedinstveni put. To često podrazumeva i da se snažno usredsređuju na oblasti koje ih zanimaju i teško im je da ih gurnu u stranu (pojava poznata i kao kompartmentalizacija). »Za nas koji patimo od neke vrste autizma«, kaže Greta Tunberg, »gotovo sve je crno ili belo. Nismo vešti u laganju i obično ne volimo da učestvujemo u toj društvenoj igri koja se vama ostalima izgleda sviđa.«

Ove crte objašnjavaju i zašto neki ljudi s Gretinom dijagnozom postaju ugledni naučnici i uspešno se bave klasičnom muzikom; tada njihova izuzetna sposobnost fokusiranja daje izvanredne rezultate. Tako se može objasniti i zašto je Greta postala opsednuta klimatskim promenama kad je, poput la-

sera, usmerila na njih svoju pažnju, lišena svake mogućnosti da se zaštititi od straha i žaljenja. Ona je videla i osećala sve što postojeća kriza podrazumeva i nije bila u stanju da odvрати pažnju od nje. Pored toga, zbog činjenice da su drugi ljudi u njenom životu (školski drugovi i drugarice, roditelji, nastavnici) delovali relativno nezainteresovano, Greta, za razliku od druge dece, nije dobijala utešne društvene signale da situacija i nije tako loša. Navodni nedostatak zainteresovanosti drugih oko nje još više ju je uplašio.

Po onome što smo od nje i njenih roditelja čuli, devojčicom oslobađanju od opasne depresije u velikoj meri je pomoglo nalaženje načina za smanjenje kognitivne disonance između saznanja o planetarnoj krizi i života kakvim žive ona i njena porodica. Greta je ubedila roditelje da postanu vegani ili bar vegetarijanci i, što je najvažnije, da se odreknu letenja avionom. (Njena majka je poznata operna pevačica i to nije bila mala žrtva.)

Količina ugljen-dioksida koju su takve promene u njihovom načinu života smanjile u atmosferi zaista je beznačajna. Greta je bila sasvim svesna toga, ali je psihička napetost koju je osećala popustila kad je ubedila porodicu da počne da razmišlja o planetarnoj opasnosti. Sada se, u svojim malim razmerama, njeni roditelji bar ne prave da je sve u najboljem redu.

Međutim, najvažnija promena koju je Greta napravila nema veze ni sa jedenjem ni sa letenjem. Reč je o nalaženju načina koji će ostatku sveta pokazati da je došlo vreme da prestane da se ponaša kao da je sve normalno – jer to normalno vodi pravo u katastrofu. Ako očajnički želi da moćni političari počnu po hitnom postupku da se bore protiv klimatskih promena, onda i ona mora da razmišlja o hitnom postupanju u vlastitom životu.

Tako je, kad je napunila petnaest godina, odlučila da prestane da radi ono što bi sva deca trebalo da rade kad je sve normalno: da idu u školu kako bi se pripremila za budućí život odraslih ljudi.

»Zašto bismo učili za budućnost«, pitala se Greta, »kad je uskoro možda neće ni biti jer niko baš ništa ne radi da je

spase? I čemu služi učenje u školskom sistemu kad je jasno da najvažnije činjenice koje nudi najbolja nauka u tom istom školskom sistemu ništa ne znače našim političarima i našem društvu?»

Tako, u avgustu 2018. godine, na početku školske godine, Greta nije otišla na časove. Otišla je do švedskog parlamenta i sedela ispred njega s ručno urađenom parolom koja je jednostavno glasila: ŠKOLSKI ŠTRAJK ZA KLIMU. Vraćala se svakog petka i po ceo dan tamo boravila. U početku je devojčica u skromnoj jakni s kapuljačom i razbarušenim smeđim krikama potpuno ignorisana, kao neka nezgodna prosjakinja koja cilja na savest ionako nervoznih i napetih ljudi.

Postepeno je njen donkihотовski protest počeo da privlači izvesnu pažnju štampe, pa su i drugi učenici, kao i nekolicina odraslih, počeli da dolaze sa sopstvenim parolama. Sledili su pozivi da drži govore, prvo na takozvanim klimatskim protestima, a onda i na konferencijama Ujedinjenih nacija, u Evropskoj uniji, na *TEDxStockholmu*, u Vatikanu, u britanskom parlamentu. Pozvana je čak i da dođe na onu čuvenu planinu u Švajcarskoj i obrati se bogatima i moćnima na Svetskom ekonomskom forumu u Davosu, koji se održava svake godine.

Kad god je govorila, iskazi su joj bili kratki, lišeni ukrasa i krajnje oštri. »Vi niste dovoljno zreli da kažete kako stvari zaista stoje«, rekla je učesnicima pregovora o klimatskim promenama u Katovicama u Poljskoj. »Čak i taj teret ostavljate nama deci.« Članove britanskog parlamenta je upitala: »Da li je moj engleski u redu? Da li je mikrofon uključen? Jer počinjem da sumnjam.«

Bogatima i moćnima u Davosu, koji su je hvalili što im je ulila nadu, odgovorila je: »Nije mi potrebna vaša nada... Ja želim da se uspaničite. Želim da osetite strah koji ja osećam svakog dana. Želim da reagujete. Želim da reagujete kao što biste to uradili u krizi. Želim da reagujete kao da kuća gori, zato što stvarno gori.«

Onim direktorima, poznatim ličnostima i političarima koji su o klimatskim poremećajima govorili kao o problemu sveopšte ljudske kratkovidosti uzvratila je: »Ako su svi krivi,

niko nije kriv, a neko *jeste* kriv... Neki ljudi, neke kompanije, naročito neki donosioci odluka tačno znaju kakve neprocenjive vrednosti žrtvuju dok nastavljaju da prave nezamislive gomile novca.« Zaćutala je, udahnula i dodala: »A mislim da toj grupi ljudi pripadaju mnogi koji su danas ovde.«

Svoj najoštriji prekor skupu u Davosu nije iskazala rečima. Umesto da odsedne u jednoj od soba koje su bile u ponudi hotela s pet zvezdica, prkosno je odlučila da na -18°C spava napolju, u šatoru, ušuškana u svetložutu vreću za spavanje. (»Nisam velika obožavateljka toplote«, rekla mi je.)

Kad se obraćala tim odraslim ljudima u odelima koji su ispunili hotelske sobe i slikali je svojim smart telefonima kao da je neko čudo, retko bi joj zadrhtao glas. Ali dubina njenog osećanja – gubitka, straha, ljubavi prema svetu prirode – bila je uvek očigledna. »Preklinjem vas«, rekla je u aprilu 2019. godine u jednom emocionalnom govoru pred članovima Evropskog parlamenta, »molim vas nemojte nas izneveriti u ovome.«

Čak i ako njeni govori nisu drastično uticali na delovanje uticajnih osoba iz luksuznih soba, uticali su na delovanje mnogih ljudi izvan njih. Gotovo svaki video ove devojčice vatrenih očiju brzo se širio po internetu. Kao da je vičući »Vatra!«, upozoravajući da je požar zahvatio našu pretrpanu planetu, bezbrojnim drugim ljudima ulila samopouzdanje koje im je bilo potrebno da bi poverovali vlastitim čulima i osetili kako se dim uvlači ispod svih tih zatvorenih vrata.

I više od toga. Gretina priča o tome kako joj je kolektivno nereagovanje na klimatske promene gotovo oduzelo volju za život kao da je pomogla drugima da u sopstvenim stomacima osete rasplamsavanje želje za opstankom. Svojim jasnim glasom Greta je potvrđivala strahoviti užas koji su mnogi od nas potiskivali i kompartmentalizovali kad bi se upitali šta znači biti živ usred šest velikih izumiranja i okružen naučnim upozorenjima da nam vreme ističe.

I odjednom su deca širom sveta, ugledajući se na Gretu, devojčicu koja se u društvenom smislu ni na koga ne ugleda, organizovala sopstvene đačke štrajkove. Na tim protestima mnogi su nosili parole koje su citirale njene prodorne reči:

ŽELIM DA PANIČITE, NAŠA KUĆA GORI. U masovnom školskom štrajku u Dizeldorfu u Nemačkoj demonstranti su visoko iznad glava nosili, poput sveca zaštitnika sve ljutite dece, džinovsku lutku od papirne kaše s likom Grete Tunberg, nabranih obrva i s kikama koje landaraju.

Gretn razvoj od nevidljive učenice do globalnog glasa savesti izuzetan je i, ako ga pažljivije oslušnemo, shvatićemo da možemo mnogo da naučimo o tome šta svi mi treba da uradimo kako bismo dospeli na sigurno tlo. Njen sveobuhvatni zahtev traži od čovečanstva kao celine da uradi istu stvar koju je ona uradila u sopstvenoj porodici i sopstvenom životu: da popuni prazninu između onoga što zna o važnosti klimatske krize i načina na koji se ponaša. Prvi stadijum podrazumeva da imenujemo vanredno stanje u kojem se nalazimo jer samo kad budemo shvatili da je stanje vanredno, bićemo sposobni da uradimo ono što je potrebno.

Greta, u izvesnom smislu, zahteva od nas koji imamo uobičajeni mentalni sklop – manje sklon izuzetnom fokusiranju i sposobniji da živi s moralnim kontradikcijama – da budemo sličniji njoj. I u pravu je.

U normalnim, nevanrednim vremenima sposobnost ljudskog uma da lako racionalizuje i kompartmentalizuje, kao i da lako skrene pažnju s jedne stvari na drugu, važan je mehanizam suočavanja s problemima. Ova tri mentalna trika pomažu nam da prebrodimo teškoće. Od ogromne nam je pomoći i to što je i nesvestan pogled na naše vršnjake i uzore dovoljan da shvatimo kako treba da se ponašamo i šta treba da radimo – uz pomoć tih društvenih signala stvaramo prijateljstva i gradimo kohezivne zajednice.

Međutim, kad je reč o suočavanju s realnošću klimatskog sloma, ove crte postaju uzrok našeg kolektivnog propadanja. One nas umiruju kad ne treba da budemo mirni. Dekoncentrišu nas kad ne treba da budemo dekoncentrisani. Olakšavaju nam savest kad ona ne treba da bude olakšana.

Tako se ponašamo delimično zato što bi u slučaju da odlučimo da klimatske poremećaje shvatimo ozbiljno, gotovo svaki aspekt naše ekonomije morao da se promeni, a postoje mnogi moćni interesi kojima odgovara da stanje ostane takvo

kakvo je. To se naročito odnosi na korporacije koje ekstrahuju fosilna goriva i decenijama finansiraju kampanju dezinformacija, zamagljivanja i plasiranja direktnih laži u vezi sa stvarnošću globalnog zagrevanja.

Otuda, kad pogledamo oko sebe tražeći društvenu potvrdu onoga što nam srce i razum govore o klimatskim poremećajima, većina nas se suočava s raznim vrstama kontradiktornih signala koji nam poručuju da ne treba da brinemo, da je sve to preterivanje, da ima bezbroj važnijih problema, bezbroj svetlijih ciljeva na koje možemo da se usredsredimo, da ionako nećemo poboljšati stanje i tako dalje. A nastojanjima da upravljamo ovom civilizacijskom krizom svakako ne doprinosi ni to što neki najbriljantniji umovi našeg vremena posvećuju ogromnu energiju stvaranju sve složenijih alatki koje će nas terati da i dalje trčimo u digitalnim krugovima u potrazi za sledećom dozom hormona sreće.

Time se možda može objasniti zašto klimatska kriza zauzima sporedno mesto u javnoj imaginaciji, čak i među onima koji su otvoreno zgroženi klimatskim propadanjem. U jednom trenutku međusobno razmenjujemo članke o masovnom uništenju insekata i snimke morževa koji padaju s litica jer je topljenje leda uništilo njihova staništa, u sledećem trenutku kupujemo stvari preko interneta i, namerno skrećući pažnju na nešto drugo, skrolujemo po Tviteru ili Instagramu. Ili bindžujemo Netflixove serije o apokaliptičnim zombijima i tako svoj strah preokrećemo u zabavu, ali i precutno potvrđujemo da će se budućnost u svakom slučaju završiti propašću – pa zašto bismo se onda trudili da sprečimo neizbežno? Time se takođe može objasniti zašto se neki ozbiljni ljudi, iako i sami shvataju koliko smo blizu nepovratnog preokreta, odnose prema malobrojnim koji u tome vide potrebu za vanrednim stanjem kao prema neozbiljnim i nerealnim osobama.

»Mislim da smo mi autisti u mnogo čemu normalni, a da su ostali prilično čudni«, rekla je Greta i dodala da autistima pomaže to što se ne mogu lako dekoncentrisati i umiriti racionalizacijom. »Jer ako štetne emisije treba zaustaviti, onda ih moramo zaustaviti. Za mene je to crno ili belo. Nema sivih